

«Pidtrymka staloho rehional'noho rozvytku v Ukrayini» [Practical Guide to Assessing Public Infrastructure Investment Projects: EU Project "Support for Sustainable Regional Development in Ukraine"] / Pid zah. red. Yu. Frolova. – Kyytv: SPD «Val'd». [in Ukrainian].

12. Sych, Ye.M., Parubets', O.M. (2012) *Orhanizatsiyno-ekonomichni problemy vzayemodiyi transportnykh merezh sumizhnykh krayin [Organizational and economic problems of interaction of transport networks of adjacent countries]*. Kyuev: Lohos. [in Ukrainian].

13. Karmazina, O.O. (2018) *Transport i zv'yazok Ukrayiny 2017 p. [Transport and communications of Ukraine in 2017]*. Kyuev: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. [in Ukrainian].

14. Tsvetov M. (2006) *Transportnyy sektor ekonomiky Ukrayiny ta zaliznychnyy transport [Transport sector of Ukrainian economy and railway transport]*. Kyuev: KUETT. [in Ukrainian].

21.03.2019

УДК 338.43+368

JEL Classification: D 290, G 200, G 290

Слободянюк Ольга, Мужайло Василь, Чабаров Валентин

РИНОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У розвинених країнах страхування життя має інституційне значення для економіки, акумулює внутрішні інвестиційні ресурси, сприяє поліпшенню економічного стану, накопляє грошові кошти та підтримує економічну безпеку. Таким чином це норма життя та об'єкт для подальших досліджень.

У кожної людини існує нагальна проблема попередження і головне відшкодування збитків при настанні страхового випадку. Без цього неможливо формувати відносини, сутність яких має об'єктивний характер та розкриває сутність

економічної категорії «Страховий захист», пов'язаний з життям, здоров'ям та додатковою пенсією людей у суспільстві. Захищає людей та формує в галузі страхування ці відносини страхування життя і яке є невідокремленим атрибутом ринкової економіки сучасності.

Згідно чинного законодавства України, у випадку банкрутства компанії страхування життя або її ліквідації з інших причин, кошти сформованих резервів підлягають передачі іншому страховикові за згодою страхувальника або застрахованої особи або підлягають передачі застрахованій особі. Тривалість існування страхової компанії не зв'язана прямо з тими продуктами, які вона реалізує.

Економічні умови розвитку ринку страхування життя змінюються зі зростанням економіки, підвищенням рівня життя громадян, появою на ринку страхування життя нових страховиків і тому потребують адекватної оцінки та теоретичного осмислення.

Ринок страхування життя є другим за рівнем капіталізації серед небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній на 31.12.2017 р. становила 39 компаній.

Страховання життя є важливим засобом захисту рівня добробуту та забезпечення економічної системи і досить могутнім джерелом внутрішніх інвестицій. Існує пряма залежність між рівнем ВВП країни та долею зборів по страхуванню життя в ВВП. За цим показником Україна багаторазово поступається не тільки країнам з найвищим у світі рівнем добробуту, але і своїм сусідам у Центральній та Східній Європі. Так, за даними офіційних статичних даних у Чехії, Угорщині та Польщі ринок страхування життя становив біля 1-2% від ВВП, у США – 4-5%, в Японії – 8-9%.

Як показує досвід країн Центральної та Східної Європи, динаміка ринку страхування життя у першу чергу визначається п'ятьма умовами: рівнем добробуту населення, його горизонтом планування, розвитком альтернативних фінансових інститутів, попереднім досвідом страхування життя населення, доступністю якісних страхових продуктів. Зі зростанням добробуту, як

правило, людям властиво більшу частину свого заробітку зберігати, в тому ж числі у формі полісів страхування життя.

У статті встановлено необхідність розвитку страхування життя в Україні та його актуальність, що є підґрунтям для повноцінної життєдіяльності громадян кожної країни та нормою. Досліджено сутність, основні ризики покриття накопичувальних програм страхування життя, взаємозв'язок між страхуванням та життям громадян, головні об'єкти страхування. Охарактеризовані основні проблеми даного виду страхування, що стримують та гальмують його розвиток. Проведено аналіз динаміки показників ринку страхування життя на фоні макроекономічних показників. Запропоновані рекомендації щодо перспектив розвитку даного виду страхування в Україні.

Ключові слова: страхування, страхування життя, страхові компанії, страховик, страхувальник, вигодонабувач, страхова сума, страхова премія.

Slobodyanyuk Olga , Muzhailo Vasily, Chabarov Valentin

MARKET OF LIFE INSURANCE IN UKRAINE: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

In developed countries, life insurance has institutional significance for the economy, accumulates domestic investment resources, improves the economic situation, saves money and maintains economic security. So it's a standard of living and an object for further research.

Every person has an urgent problem of warning and, most importantly, compensation for losses in the event of an insured event. Without this it is impossible to form relations, the essence of which is objective and reveals the essence of the economic category "Insurance protection", which is connected with life, health and additional pension of people in society. Protects people and forms in the field of insurance these life insurance relationships and which is an indispensable attribute of today's market economy.

According to the current legislation of Ukraine, in case of bankruptcy of the company life insurance or its liquidation for other

reasons, the funds of the formed reserves are to be transferred to another insurer with the consent of the insured or the insured person or subject to transfer to the insured person. The duration of the existence of an insurance company is not directly related to the products it sells.

Economic conditions of the life insurance market are changing with the growth of the economy, an increase in the standard of living of citizens, the emergence of new insurers on the life insurance market and therefore need an adequate assessment and theoretical reflection.

The life insurance market is the second in terms of capitalization among non-bank financial markets. The total number of insurance companies as at 31.12.2017 was 39 companies.

Life insurance is an important means of protecting the welfare and ensuring the economic system and a very powerful source of domestic investment. There is a direct correlation between the level of GDP of the country and the share of life-assurance charges in GDP. By this indicator, Ukraine has repeatedly yielded not only to the countries with the highest welfare level in the world, but also to its neighbors in Central and Eastern Europe. Thus, according to official static data in the Czech Republic, Hungary and Poland, the life insurance market was about 1-2% of GDP, in the US - 4-5%, in Japan - 8-9%.

As the experience of Central and Eastern Europe shows, the dynamics of the life insurance market are primarily determined by five conditions: the level of welfare of the population, its planning horizon, the development of alternative financial institutions, previous experience of life insurance, availability of quality insurance products. With the growth of welfare, as a rule, people tend to save most of their earnings, including in the form of life insurance policies.

The article establishes the need for the development of life insurance in Ukraine and its relevance, which is the basis for the full-fledged life of citizens of each country and the norm. The essence, the main risks of coverage of life insurance programs, the relationship between insurance and life of citizens, the main objects of insurance are investigated. The main problems of this type of

insurance, which restrain and inhibit its development, are characterized. The analysis of the dynamics of indicators of life insurance market against the background of macroeconomic indicators was conducted. Recommendations on the prospects of development of this type of insurance in Ukraine are suggested.

Key words: insurance, life insurance, insurance companies, insurer, insurer, beneficiary, insurance amount, insurance premium.

Слободянюк Ольга, Мужайло Василий, Чабаров Валентин

РЫНОК СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В развитых странах страхование жизни имеет институциональное значение для экономики, аккумулирует внутренние инвестиционные ресурсы, способствует улучшению экономического состояния, накапливает денежные средства и поддерживает экономическую безопасность. Таким образом это норма жизни и объект для дальнейших исследований.

У каждого человека существует насущная проблема предупреждения и главное возмещение убытков при наступлении страхового случая. Без этого невозможно формировать отношения, сущность которых имеет объективный характер и раскрывает сущность экономической категории «Страховая защита», связанный с жизнью, здоровьем и дополнительной пенсией людей в обществе. Защищает людей и формирует в области страхования эти отношения страхования жизни и которое является неотделимым атрибутом рыночной экономики современности.

Согласно действующему законодательству Украины, в случае банкротства компании страхования жизни или ее ликвидации по другим причинам, средства сформированных резервов подлежат передаче другому страховщику с согласия страхователя или застрахованного лица или подлежат передаче застрахованному лицу. Длительность существования страховой

компании не связана напрямую с теми продуктами, которые она реализует.

Экономические условия развития рынка страхования жизни меняются с ростом экономики, повышением уровня жизни граждан, появлением на рынке страхования жизни новых страховщиков и поэтому нуждаются в адекватной оценке и теоретического осмысления.

Рынок страхования жизни является вторым по уровню капитализации среди небанковских финансовых рынков. Общее количество страховых компаний на 31.12.2017 г.. Составляла 39 компаний.

Страхование жизни является важным средством защиты уровня благосостояния и обеспечения экономической системы и достаточно мощным источником внутренних инвестиций. Существует прямая зависимость между уровнем ВВП страны и судьбой собрания по страхованию жизни в ВВП. По этому показателю Украина многократно уступает не только странам с самым высоким в мире уровнем благосостояния, но и своим соседям в Центральной и Восточной Европе. Так, по данным официальных статистических данных в Чехии, Венгрии и Польше рынок страхования жизни составлял около 1-2% от ВВП, в США - 4-5%, в Японии - 8-9%.

Как показывает опыт стран Центральной и Восточной Европы, динамика рынка страхования жизни в первую очередь определяется пятью условиями: уровнем благосостояния населения, его горизонтом планирования, развитием альтернативных финансовых институтов, предыдущим опытом страхования жизни населения, доступности качественных страховых продуктов. С ростом благосостояния, как правило, людям свойственно большую часть своего заработка хранить, в том же числе в форме полисов страхования жизни.

В статье установлена необходимость развития страхования жизни в Украине и его актуальность, что является основой для полноценной жизнедеятельности граждан каждой страны и нормой. Исследована сущность, основные риски покрытия накопительных программ страхования жизни, взаимосвязь между страхованием и жизнью граждан, главные

объекты страхования. Охарактеризованы основные проблемы данного вида страхования, сдерживающих и тормозящие его развитие. Проведен анализ динамики показателей рынка страхования жизни на фоне макроэкономических показателей. Предложены рекомендации относительно перспектив развития данного вида страхования в Украине.

Ключевые слова: страхование, страхование жизни, страховые компании, страховщик, страхователь, выгодоприобретатель, страховая сумма, страховая премия.

DOI: 10.32680/2409-9260-2019-2-265-173-196

Постановка проблеми. Страхування життя є одним з центральних видів страхування та має велике соціально-економічне значення. В усіх промислово розвинутих країнах воно є випробуванним та популярним інструментом для індивідуального забезпечення в старості та для сім'ї покійного. У цих країнах страхування життя займає від 40% до 60% страхового ринку і виконує як функцію страхового захисту громадян і забезпечення високих стандартів їх життєдіяльності, так і накопичення коштів для інвестування в економіку. В Україні стан цього сегменту ринку не дозволяє говорити про виконання вказаних функцій. Страхування відноситься до особи як до об'єкта, який наражається на ризик, знаходиться у зв'язку з життям, рівнем фізичної працездатності, станом здоров'я чи пенсійним забезпеченням. Як наслідок, застрахований повинен бути визначеною і персоніфікованою особою, що наражається на дію визначених ризиків [1].

На думку провідних економістів, страхування життя є необхідним атрибутом ринкової економіки і являє собою підгалузь особистого страхування, в якій об'єктом страхових відносин можуть бути майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з дожиттям застрахованого до певного віку або строку, а також настанням інших подій у житті застрахованого. Такі страхові відносини здійснюються на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником [2].

Важливо підкреслити, що страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також якщо це передбачено договором страхування у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку (згідно зі ст. 6 Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування»» [3].

Відмітимо, що у розвинутих країнах страховий бізнес забезпечує дієвий захист соціальних і майнових прав та інтересів громадян від ризиків, сприяє підтриманню соціальної стабільності суспільства та економічної безпеки держави; він є потужним засобом акумулювання коштів для інвестування в економіку. І що саме страхування життя в цих країнах є важливим інструментом соціального захисту населення і могутнім джерелом інвестування національних економік.

Формування ринку страхування життя має інституціональне значення в розвитку економіки. Справа в тому, що виконуючи функцію накопичення грошових коштів, страхування життя акумулює внутрішні інвестиційні ресурси суспільства і сприяє поліпшенню економічного стану країни. Велике соціально-економічне значення страхування життя і визначає необхідність його системного дослідження в умовах сучасної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорії та методології становлення, розвитку страхування життя приділяється достатньо великої уваги з боку як зарубіжних так і вітчизняних вчених. Так С.С. Осадець (2002) [4] фундатор і перший завідувач кафедри страхування в КНЕУ досліджував розвиток, становлення та значення страхування життя як для всієї галузі страхування, так і громадян в цілому. О.М. Залетов (2007) сформував принципи державного регулювання страхування життя в Україні та запропонував замінити поняття «страхування життя» на термін «убезпечення життя» і визначити його як «діяльність страховика, яка направлена на матеріальне забезпечення у формі одноразової або періодично

виплачуваної страхової суми певній фізичній особі (застрахованому) або її вигодонабувачу, за рахунок сплати (одноразово або періодично) страхових внесків та доходу від управління страховиком коштами страхових резервів».

В.Д. Базилевич (2008) розкрив теоретичні аспекти функціонування страхування життя, а О.О. Радецька (2009) досліджувала класифікацію факторів, що перешкоджають розвитку страхування життя в Україні та чинне законодавство. О.І Фарат (2009) зі свого боку зазначає, що страхування життя – це «економічні відносини між надавачами і споживачами страхових послуг, в процесі реалізації яких, в обмін на страхові премії, останні отримують захист від фінансових наслідків настання одного або обох основних ризиків життя, а також, якщо це передбачено договором страхування – додаткового ризику життя». Є.Ю. Ткаченко та О.В. Яришко (2012) запропонували подальші дії щодо розвитку ринку страхування життя в Україні. З точки зору професора О.О. Гаманкової (2012) «ринку страхування життя (в його класичному розумінні) в Україні практично не існує», а його потенціал може бути реалізовано лише за умови економічного зростання країни.

Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк (2014) займалися теорією становлення та розвитку страхування життя, яку виклали для вивчення студентами в навчальному посібнику. І.В. Копитіна (2014) надала аналітику становлення та розвитку страхування життя. Т.І. Стецюк (2015) займався страховими ризиками та їх класифікацією, а саме довів, що ризики пов'язані з життям поділяються на дві групи: основні та додаткові (основні ризики передбачають смерть застрахованої особи та дожиття застрахованої особи до моменту, зафіксованого у договорі страхування, а додаткові – втрату застрахованою особою працездатності). О.М. Золоторьова та В.О. Галаганов (2017) розглядали актуальні проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні, виявили що ринок страхування життя в Україні є недостатньо розвиненим і потребує суттєвих трансформацій і що на його розвиток впливає система дестабілізуючих факторів, які здійснюють прямий та опосередкований вплив на цю сферу. Ризиками та світовим

досвідом страхування життя займалися Заволока О.А., С. Р. Мороз, В. І. Якимова (2017). О.А.Сич та Н.В. Вольська (2018) розглянули економічний зміст страхування життя, особливості здійснення цього виду та його доцільність, проаналізували стан страхових компаній, надали прогнози щодо підвищення ефективності функціонування сфери страхування життя в Україні.

Однак сьогодні виникає дуже багато питань і щодо розвитку, інвестиційної складової, і перш за все, доцільності галузі страхування та одного із його пріоритетних видів – страхування життя, яке потребує подальшого дискусійного розгляду та дослідження з боку вітчизняних вчених.

Мета статті. Мета даного дослідження є аналіз сучасного ринку страхування життя та дослідження механізмів його становлення та розвитку в Україні в контексті світового та європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Страхування життя вважається в нашій країні страхуванням накопичувальним. Слід зазначити, що більшість страхувальників, інвестувавши свій перший або черговий платіж у накопичувальне страхування життя, сподівається одержати інвестиційний дохід від своїх вкладень, найчастіше порівнюючи даний інструмент інвестицій з банківським депозитом, але забуваючи про головне, заради чого вони, по-суті, звернулися в страхову компанію - подбати про майбутнє своїх рідних, родичів і близьких у випадку непередбаченого нещасного випадку.

Відмітимо, що ризики, які покривають накопичувальні програми страхування життя включають наступне:

- дожиття до певного строку (закінчення дії договору страхування);
- смерть (може бути «з будь-якої причини»);
- смерть у результаті нещасного випадку (страхова сума подвоюється);
- інвалідність I-III групи.

Важливо, що існуючі на сьогодні тарифи по накопичувальному страхуванню життя варіюються в межах 4-10% від страхової суми й залежать від:

- віку (чим молодше страхувальник, тим нижче тариф);
- статі (у жінок тариф нижче, ніж у чоловіків);
- набору ризиків і програми страхування (винятково ризик смерті, нагромадження, смерть із будь-якої причини або інвалідність).

Варто зазначити, що загальна сума сформованих резервів, загальний розмір інвестиційного доходу в грошовому і у процентному вираженні, абсолютні значення активів, власного капіталу, премій, виплат, викупної суми, кількості договорів і застрахованих осіб й інші показники діяльності компаній страхування життя, рівним рахунком нічого не показують щодо існуючої ситуації, а також про накопичені кошти конкретного клієнта і його доходів.

Як показує практика, більшість страхувальників і не цікавиться розміром накопичених (зароблених, сформованих) коштів, або одержавши, у найкращому разі, лист від свого страховика з «результатами року» про зароблений 12-17% відсоток інвестиційного доходу (у різній валюті: долар, євро, гривня), відразу «розслаблюється» й не задає зайвих питань, поки життя не змусить зайнятися плануванням своїх фінансів і їхнім перерозподілом з метою економії [17].

Згідно чинного законодавства України, у випадку банкрутства компанії страхування життя або її ліквідації з інших причин, кошти сформованих резервів підлягають передачі іншому страховикові за згодою страхувальника або застрахованої особи, або підлягають передачі застрахованій особі. Тривалість існування страхової компанії не зв'язана прямо з тими продуктами, які вона реалізує.

Слід зазначити, що економічні умови розвитку ринку страхування життя змінюються зі зростанням економіки, підвищенням рівня життя громадян, появою на ринку страхування життя нових страховиків і тому потребують адекватної оцінки та теоретичного осмислення.

Відомо, що ринок страхування життя є другим за рівнем капіталізації серед небанківських фінансових ринків України. Загальна кількість страхових компаній на 31.12.2017 р. становила 39 компаній.

Цікавим є те, що в Україні питома вага страхових виплат у ВВП протягом останніх років скоротилася з 0,51% до 0,41%, а по страхуванню життя зросла із 0,005% до 0,025% (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка показників ринку страхування життя
на фоні макроекономічних показників

(побудовано автором згідно статистичних даних [18])

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млн. грн.	1465198	1586915	1988544	2383182	2908233
Валові страхові премії, млн. грн.	28661,9	26767,3	29736	35170,3	43431,8
у тому числі: зі страхування життя	2476,7	2159,8	2186,6	2756,1	2913,7
Питома вага страхових премій зі страхування життя валових преміях, %	8,64	8,07	7,35	7,84	6,71
Валові страхові виплати, млн. грн.	4651,8	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8
у тому числі: зі страхування життя	149,2	239,2	491,6	418,3	556,3
Питома вага страхових виплат зі страхування життя у валових виплатах, %	3,21	4,72	6,07	4,73	5,28
Рівень валових виплат, %					
всього	16,23	18,92	27,24	25,1	24,3
зі страхування життя	6,02	11,08	22,48	15,2	19,1
Питома вага страхових виплат у ВВП, %					
всього	0,32	0,32	0,41	0,37	0,36
зі страхування життя	0,010	0,015	0,025	0,018	0,019

Якщо порівняти витрати зі страхуванню життя до ВВП, то можна зробити висновок, що довіра населення до страхових компаній зі страхуванню життя поступово зростає. Валові

страхові платежі зі страхування життя за 2017 рік становили 2913, 7 млн. грн., що на 5,7% більше, ніж за 2016 рік (на 31.12.2016 – 2756, 1 млн. грн.)

Структура надходжень валових страхових платежів (премій, внесків) на 31.12.2017 наступна: від фізичних осіб надійшло 2813,1 млн. грн. (96,6%), а від юридичних осіб – 100,6 млн. грн. (3,4%).

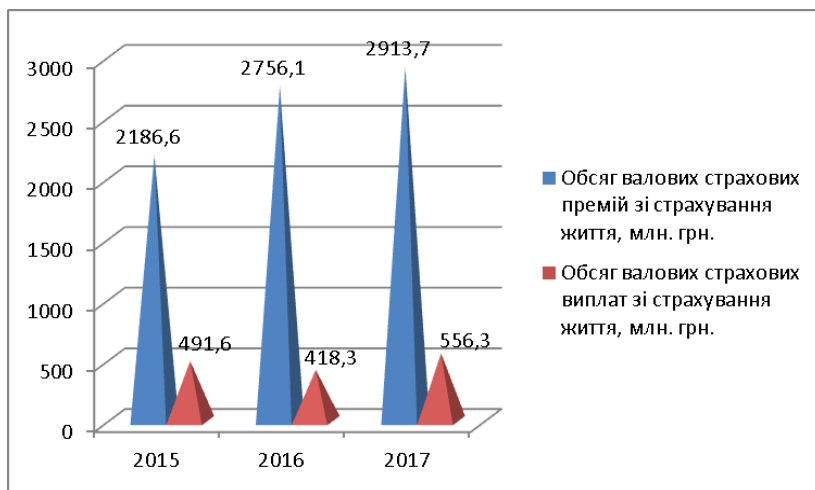

Рис.1. Динаміка страхових премій та виплат із страхування життя за 2015-2017 рр. (млн. грн.)

Як відомо, страхування життя. у класичному його розумінні, означає страхування майнових інтересів на випадок смерті застрахованої особи. Але з часом коло видів страхування життя розширилось. Наразі страхування життя включає:

- страхування на дожиття застрахованої особи до зазначеного в договорі віку з одноразовою виплатою капіталу;
- страхування життя на випадок смерті;
- змішане страхування життя;
- страхування дітей до вступу до шлюбу;
- страхування життя з виплатою ануїтету;

- довгострокове страхування життя працівників підприємств, установ за рахунок коштів роботодавців;
- страхування життя позичальника кредиту.

Безперечно, страховою подією при страхуванні життя є смерть застрахованої особи, а головною особливістю цього виду страхування є те, що людське життя не має вартісної (грошової) оцінки. Це означає, що за цим видом страхування неможливо визначити величину збитку, зумовленого настанням страхового випадку.

За 2017 рік зменшилася кількість застрахованих фізичних осіб на 2,1% або на 88 296 осіб (станом на 31.12.2016 застраховано 4 165 014 фізичних осіб, станом на 31.12.2017 – 4 076 718 фізичних осіб). Протягом 2017 року застраховано 1 532 821 фізичних осіб, що на 11,2% або на 154 178 осіб більше проти відповідного періоду 2016 року (за 2016 рік застраховано 1 378 643 фізичні особи).

Таблиця 2

Кількість зареєстрованих договорів страхування життя

№	Назва страхової компанії	Кількість громадян, зареєстрованих у роках			Кількість договорів страхування зареєстрованих за роки		
		2015	2016	2017	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	АСКА-ЖИТТЯ	195629	153536	243995	195192	153302	235901
2.	РЕНЕСАНС ЖИТТЯ	27821	-	-	80164	-	-
3.	МЕТЛАЙФ	168933	209853	727614	75948	203860	666950
4.	УНІКА ЖИТТЯ	94535	82698	145314	101641	84774	146305
5.	ТАС	82861	103906	122890	79273	94497	104043
6.	РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	35955	49700	81950	34819	48503	81527
7.	ЕЙГОН ЛАЙФ УКРАЇНА	20726	-	-	15527	-	-
8.	ЮПІТЕР СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ VIG	9184	-	-	9781	-	-
9.	АХА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	11873	29402	45361	11889	26082	38395

Продовж. табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8
10.	ГАРАНТ-ЛАЙФ	824	-	-	403	-	-
11.	ЛІТЧИВСЬКА	991	-	-	1276	-	-
12.	ІНГО УКРАЇНА ЖИТТЯ	14251	19758	18290	682	1005	313
13.	КД-ЖИТТЯ	2330	1149	1248	2330	1149	1248
14.	БЛАКИТНИЙ ПОЛІС	94	-	-	94	-	-
15.	ТЕКОМ-ЖИТТЯ	416	368	-	405	361	-
16.	КЛАСІК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ		17644	10172		21919	12671
17.	КНЯЖА ЛАЙФ ВІЕНА ІНШУРАНС ГРУП		9709	2656		10116	3064
	ВСЬОГО	666423	677723	1399490	609424	645568	1290417

Джерело: побудовано автором згідно статистичних даних [18]

Важливість цього виду страхування як для власне громадян так і задля їх добробуту розкриває аналіз 10 найбільших світових природних катастроф, які забрали не одне життя та надали значних фінансових збитків.

На першому місці ураган «Катріна», який обрушився на США у 2005 році. Він забрав життя 1720 людей та стер з землі Новий Орлеан. Фінансові втрати були 125 млрд. дол., а сума страхового збитку – 60 млрд. дол.

В 2011 році стався найсильніший в історії Японії землетрус, який забрав життя 16 тис. людей. Він зруйнував північно-східне узбережжя Японії і викликав аварію на АЕС в Фукусумі. Фінансові втрати були 201 млрд. дол., а сума страхового збитку – 40 млрд. дол.

У 2012 році на Багамських островах, Кубі, в Домінікані, Гаїті, Ямаїці, Пуерто-Ріко, США та Канаді стався ураган «Сенді». Його жертвами стали 210 осіб. Фінансові втрати були 68,5 млрд. дол., а сума страхового збитку – 29,5 млрд. дол.

У 2008 році стався ураган «Айк» у США, на Кубі, Гаїті, в Домінікані та на Багамських островах. Ураган зруйнував містечко Галвестон (Техас). Жертвами стали 170 осіб. Фінансові

втрати були 38 млрд. дол., а сума страхового збитку – 18,5 млрд. дол. В Атлантичному океані в 1992 році пройшов ураган «Ендрю», який лютував на Багамах, затонув Лос-Анджелес та Флориду. Він пройшов через північно-західні Багамські острови, південну Флориду і південно-західну Луїзіану. Призвів до 62 людських жертв. Фінансові втрати були 26,5 млрд. дол., а сума страхового збитку – 17 млрд. дол.

Землетрус у Новій Зеландії стався у 2011 році та забрав життя 185 осіб. Фінансові втрати були 24 млрд. дол., а сума страхового збитку – 16,5 млрд. дол.

В 2011 році стався повінь в Таїланді, який забрав життя 813 осіб. Фінансові втрати були 43 млрд. дол., а сума страхового збитку – 16 млрд. дол.

Землетрус, який стався в 1994 році на Тихоокеанському узбережжі США забрав життя 61 людини. Фінансові втрати були 44 млрд. дол., а сума страхового збитку – 15,3 млрд. дол.

Ураган «Вільма» стався на американському штаті Флорида, на Карибському узбережжі Мексики, Ямайки, Куби, на Багамських островах і Гаїті у 2005 році. Він викликав зруйнування на півострові Юкатан, на Кубі та в штаті Флорида. Від урагану загинули 62 людини. Фінансові втрати були 29 млрд. дол., а сума страхового збитку – 12 млрд. дол.

І на останок, засуха в США. Вона сталася у 2012 році. Через сильну посуху 26 штатів США були оголошені зоною природного лиха. В зону лиха потрапило 1016 округів. Загальні фінансові втрати були 25 млрд. дол., а сума страхового збитку – 12 млрд. дол [19].

Дослідження показало, що на тлі стабільних ринків Центральної та Східної Європи український ринок страхування життя знаходиться фактично ще на початку свого формування. Але, з огляду на те, що інтеграційні та новітні технологічні процеси в Україні відбуваються дещо швидше, ніж у сусідніх країнах Центральної та Східної Європи, вона має великі перспективи розвитку страхового ринку, зокрема ринку страхування життя [20].

Зарубіжний досвід функціонування страхового ринку засвідчує значну роль фінансових посередників на світових

фінансових ринках. Саме тому у більшості розвинутих країн світу були створенні Фонди гарантування страхових виплат, у тому числі і за договорами страхування життя.

В Україні ж поки створений лише Проект Закону України «Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя» [21]. Однак він потребує доопрацювання та подальшого перегляду як з боку науковців так і на законодавчому рівні [22].

Важливо підкреслити, що страхування життя є дієвим засобом захисту рівня добробуту та забезпечення економічної стабільності і досить могутнім джерелом внутрішніх інвестицій. Існує пряма залежність між рівнем ВВП країни та долею зборів по страхуванню життя в ВВП. За цим показником Україна багаторазово поступається не тільки країнам з найвищим у світі рівнем добробуту, але і своїм безпосереднім сусідам у Центральній та Східній Європі. Так, за даними офіційних статичних даних у Чехії, Угорщині та Польщі ємність ринку страхування життя становив біля 1-2% від ВВП, у США – 4-5%, в Японії – 8-9%.

Як показує досвід країн Центральної та Східної Європи, динаміка ринку страхування життя у першу чергу визначається п'ятьма умовами: рівнем добробуту населення, його горизонтом планування, розвитком альтернативних фінансових інститутів, попереднім досвідом страхування життя населення, доступністю якісних страхових продуктів. Рівень розвитку ринку страхування життя безпосередньо пов'язаний, на думку багатьох економістів, з рівнем стабільності економічної системи та рівнем добробуту членів суспільства. Саме зі зростанням добробуту, як правило, людям властиво більшу частину свого заробітку зберігати, в тому ж числі у формі полісів страхування життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ступінь розвитку альтернативних страхуванню фінансових інститутів описує реальні можливості для потенційного покупця страхового полісу вибору форм та методів збереження та накопичення фінансових активів. До числа альтернативних фінансових інститутів належать, як показує світова практика,

банківські депозити, інвестиційні фонди, готівка тощо. Зрозуміло, що при великому різноманітті можливостей, частка коштів, виділених «під страхування життя», буде недостатньою.

Зауважимо, що попередній досвід страхування життя задає загальний рівень довіри страхувальника до страховика і, таким чином, відіграє ключову роль при прийнятті рішення про купівлю страхового полісу. Досвід страхування включає як довгостроковість користування послугами страхування життя, так і наявність випадків втрати вкладених у страхування життя коштів. Доступність якісних продуктів зі страхування життя залежить, в першу чергу, від наявності кваліфікованих надійних страховиків, здатних розробити спеціальні продукти для окремого ринку, та масштабів національної агентської мережі. Разом з тим, не дивлячись на позитивну динаміку розвитку цього виду страхування в Україні, його основні показники залишаються досить низькими у порівнянні з розвинутими країнами.

Одним з вирішальних чинників, який істотно перешкоджає розвитку страхування життя в Україні, є також низька доступність якісних страхових продуктів українцям. За цим показником Україна відстає від своїх західних сусідів більш ніж на 10 років.

Узагальнюючи усе вищесказане можна зробити висновок, що сьогодні українці можуть довірити своє життя 15-20 лайфовим страховим компаніям, а для розвитку ринку страхування життя в Україні можна запропонувати наступні кроки:

- поступова інтеграція України в міжнародні структури, що визначають міжнародну політику в галузі особистого страхування і перш за все в страхуванні життя;

- створення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням для громадян України;

- залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань соціального забезпечення громадян;

- створення комплексної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів в галузі страхування та перестраховання;

- стимулювання державою інвестиційної політики з боку страховиків та інші.

Законодавство України зобов'язує здійснювати облік резервів зі страхування життя, які не є власністю страховика, на окремому балансі. Ці кошти відокремлюються від іншого майна страховика. Вони можуть розміщуватись страховиком на основі принципів: безпечності; прибутковості; ліквідності; диверсифікації. Форми розміщення коштів резервів зі страхування життя теж визначає законодавство: зберігання їх на розрахунковому рахунку; зберігання на депозитному рахунку; нерухоме майно; акції, облігації; державні цінні папери; права вимоги до перестраховиків; інвестиції; готівка в касі в обсягах лімітів касових залишків, встановлених НБУ.

Кошти резервів зі страхування життя можуть використовуватись для довгострокового кредитування житлового будівництва, включаючи індивідуальних забудовників, у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. При цьому кредит не може бути видано раніше ніж через один рік після набрання чинності договором зі страхування життя. Інші види кредитної діяльності страховиків законодавство України забороняє. Світова практика показує, що страхові компанії на кредитних ринках можуть бути суттєвими конкурентами банкам та небанківським кредитним установам.

Рівень розвитку ринку зі страхування життя безпосередньо пов'язаний з рівнем стабільності економічної системи та рівнем добробуту. І тільки поверховий погляд виявляє рівень добробуту як причину, а обсяг страхового захисту та страхування життя як наслідок високого рівня добробуту.

Література

1. Ляшенко Н. В. Ринок страхування життя в Україні: тенденції та європейський досвід / Н. В. Ляшенко // Наукові

праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 18(2). – С. 134-140.

2. Орлова О.В. Організація та перспективи розвитку страхування життя в Україні / О.В. Орлова // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – 2013. – №1 (48). – С. 384-390.

3. Про внесення змін до Закону України «Про страхування»: Закон України від 04.10.2001 № 2745-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

4. Страхування : підручник / [С.С. Осадець та ін.] ; За ред. С.С. Осадець. – К.: КНЕУ, 2008. – 599 с.

5. Залетов О. М. Державне регулювання ринку страхування життя в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / О. М. Залетов; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2007. – 20 с.

6. Страхування : підручник / [В. Д. Базилевич та ін.]; За ред. В. Д. Базилевича. – К., Знання, 2008. – 1019 с.

7. Радецька О. О. Ринок страхування життя в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. О. Радецька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6. – Т. 1. – С. 222-224.

8. Фарат О. І. Розвиток ринку страхування життя в Україні в умовах євроінтеграції : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / О. І. Фарат ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2009. – 21 с.

9. Ткаченко Є.Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку страхування життя в Україні / Є.Ю. Ткаченко, О.В. Яришко // Вісник ЗДІА. – 2012. - Випуск 2. - с.144-148.

10. Гаманкова О. О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі / О. О. Гаманкова, В. К. Хлівний // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 58- 67.

11. Говорушко, Т. А. Страхування : навч. посіб. / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк; за ред.. Т. А. Говорушко, - К. - Львів: Магнолія 2006, 2014 – 328 с.

12. Копитіна І.В. Страхування життя в Україні: аналітичний огляд і перспективи розвитку / І.В. Копитіна, В.М. Яценко // Економічні науки. – 2014. - №5(2). – С. 41-46.

13. Стецюк Т. І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризику / Т. І. Стецюк // Наука й економіка. – 2015. – Вип. 1. – С. 154-160.

14. Золотарьова О.В. Актуальні проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. / О.В. Золотарьова, В.О. Галаганов // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 10. – С. 589-597.

15. Заволока Л.О. Life-страхування на українському ринку: проблеми та перспективи розвитку. / Л.О. Заволока, С.Р. Мороз, В.І. Якимова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: –<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/128.pdf>.

16. Сич О.А. Сутність страхування життя та його доцільність. /О.А. Сич, Н.Р. Вольська// Електронний журнал «Ефективна економіка». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: –<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6120>

17. Ліга страхових організацій України (ЛІСОУ) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – www.uainsur.com

18. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>.

19. Онлайн-журнал про страхування «Фориншурер». // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: forinsurer.com

20. Кулина Г. М. Сучасні тенденції розвитку страхування життя у світі / Г. М. Кулина // Економічний аналіз. – 2014. – Т. 15(2). – С. 64-70.

21. Про прийняття за основу проекту Закону України про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя : Постанова Верховної Ради України від 08.10.2013 р. № 632-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/632-vii>

22. Коваль О. П. Щодо запровадження Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя / О. П. Коваль // Фінанси України. – 2014. – № 3. – С. 61-68.

1. Lyashenko, N.V. (2010) Rynok strakhuvannya zhyttya v Ukraini: tendentsiyi ta yevropeys'ky dosvid [Life Insurance

Market in Ukraine: Trends and European Experience]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – Scientific Papers of Kirovograd National Technical University. Economic Sciences*, 18(2), 134-140. [in Ukrainian].

2. Orlova, O.V. (2013) Orhanizatsiya ta perspektyvy rozvytku strakhuvannya zhyttya v Ukrayini [Organization and prospects of life insurance in Ukraine]. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen': zb. nauk. prats'. – Bulletin of socio-economic research: Sb. sciences works*, 1 (48), 384-390. [in Ukrainian].

3. Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny «Pro strakhuvannya»: Zakon Ukrayiny [On amendments to the Law of Ukraine "On Insurance": Law of Ukraine] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

4. Osadets', S.S. (2008) *Strakhuvannya : pidruchnyk [Insurance: the textbook]*. Kyiev: KNEU. [in Ukrainian].

5. Zalyetov, O.M. (2007) Derzhavne rehulyuvannya rynku strakhuvannya zhyttya v Ukrayini [State regulation of the life insurance market in Ukraine] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiev: «Kyyiv. nats. ekon. un-t im. V. Het'mana». [in Ukrainian].

6. Bazylevych, V.D. (2008) *Strakhuvannya : pidruchnyk [Insurance: the textbook]*. Kyiev: Znannya. [in Ukrainian].

7. Radets'ka, O.O. (2009) Rynok strakhuvannya zhyttya v Ukrayini: problemy ta perspektyvy rozvytku [The life insurance market in Ukraine: problems and prospects of development]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. – Bulletin of the Khmelnytsky National University*, 6, 1, 222-224. [in Ukrainian].

8. Farat, O.I. (2009) Rozvytok rynku strakhuvannya zhyttya v Ukrayini v umovakh yevrointehratsiyi [Development of life insurance market in Ukraine in conditions of European integration]. *Extended abstract of candidate's thesis*. L'viv: Nats. akad. nauk Ukrayiny, In-t rehion. doslidzh. [in Ukrainian].

9. Tkachenko, Ye.Yu. (2012) Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku strakhuvannya zhyttya v Ukrayini [Current Situation and

Prospects for the Development of Life Insurance in Ukraine]. *Visnyk ZDIA. – ZNIA Bulletin*, 2, 144-148. [in Ukrainian].

10. Hamankova, O.O., Khlivnyy, V.K. (2012) Strakhovyy rynok Ukrayiny u hlobal'nomu strakhovomu prostori [Insurance market of Ukraine in the global insurance area]. *Finansy Ukrayiny. – Finances of Ukraine*, 5, 58-67. [in Ukrainian].

11. Hovorushko, T.A., Stetsyuk, V.M. (2006) *Strakhuvannya : navch. posib. [Insurance: training. manual]*. Kyjev – L'viv: Mahnoliya. [in Ukrainian].

12. Kopytina, I.V., Yatsenko V.M. (2014) Strakhuvannya zhyttya v Ukrayini: analitychnyy ohlyad i perspektyvy rozvytku [Life Insurance in Ukraine: An Analytical Review and Development Prospects]. *Ekonomichni nauky. – Economic sciences*, 5(2), 41-46. [in Ukrainian].

13. Stetsyuk, T.I. (2015) Sutnist' strakhuvannya zhyttya: znachennya, funktsiyi, ryzyky [The essence of life insurance: values, functions, risks]. *Nauka y ekonomika. – Science and economics*, 1, 154-160 [in Ukrainian].

14. Zolotar'ova, O.V., Halahanov, V.O. (2017) Aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku strakhuvannya zhyttya v Ukrayini [Current Problems and Prospects for the Development of Life Insurance in Ukraine]. *Ekonomika i suspil'stvo. – Economy and Society*, 10, 589-597 [in Ukrainian].

15. Zavaloka, L.O., Moroz S.R., Yakymova, V.I. (2017) Life-strakhuvannya na ukrayins'komu rynku: problemy ta perspektyvy rozvytku [Life-insurance in the Ukrainian market: problems and prospects of development]. (n.d.) *molodyvcheny.in.ua* Retrieved from

<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/128.pdf>.

[in Ukrainian].

16. Sych, O.A., Vol's'ka, N.R. Sutnist' strakhuvannya zhyttya ta yoho dotsil'nist'. [The essence of life insurance and its expediency]. *Elektronnyy zhurnal «Efektyvna ekonomika»*. [Electronic Journal of "Effective Economy"]. (n.d.) www.economy.nayka.com.ua Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6120> [in Ukrainian].

17. Liha strakhovykh orhanizatsiy Ukrayiny (LSOU) [League of Insurance Organizations of Ukraine] (n.d.) www.uainsur.com Retrieved from www.uainsur.com [in Ukrainian].

18. Informatsiya pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrayiny. [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine.]. (n.d.) nfp.gov.ua. Retrieved from <http://nfp.gov.ua>. [in Ukrainian].

19. Onlayn-zhurnal pro strakhuvannya «Forynshurer». [Online magazine about insurance "Forinschurer"]. (n.d.) forinsurer.com Retrieved from forinsurer.com [in Ukrainian].

20. Kulyna, H.M. (2014) Suchasni tendentsiyi rozvytku strakhuvannya zhyttya u sviti [Modern trends in the development of life insurance in the world]. *Ekonomichnyy analiz. – Economic analysis*, 15(2), 64-70. [in Ukrainian].

21. Pro pryynyattya za osnovu proektu Zakonu Ukrayiny pro Fond harantuvannya strakhovykh vyplat za dohovoramy strakhuvannya zhyttya : Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [On adoption as the basis of the draft Law of Ukraine on the Guarantee Fund for insurance payments under life insurance contracts: Resolution]. (n.d.) zakon2.rada.gov.ua Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/632-vii> [in Ukrainian].

22. Koval', O.P. (2014) Shchodo zaprovadzhennya Fondu harantuvannya strakhovykh vyplat za dohovoramy strakhuvannya zhyttya [About the implementation of the Guarantee Fund for insurance payments under life insurance contracts]. *Finansy Ukrayiny. – Finances of Ukraine*, 3, 61-68. [in Ukrainian].

20.03.2019